

Livet i byn har förändrats radikalt. Att gå ensam på vägarna är förenat med fara och när fiskarna ger sig ut för att arbeta måste de beväpna sig.

UTSLÄPP SPLITTRAR BYBORNA

Vad kostar havet?

Pappersmassaföretaget Celco möttes av hårt motstånd när det för 15 år sedan offentliggjorde sina planer på att släppa ut avfall i havet utanför Chile.

Välorganiserade fiskare har gång på gång lyckats stoppa bolagets planer men nu har Celco bytt taktik och splittrat invånarna i området. Livet i byarna präglas i dag av konflikter, rasism och våld.

TEXT & FOTO: FERNANDO ARIAS

ROSA QUESADA SITTER vid köksbordet i sitt hus i den lilla fiskebyn Mississippi i södra Chile. Utanför fönstret har natten trängt sig på och man kan ana den salta doften av havsdis även inomhus.

– De började kasta stenar mot föreningshuset och kasta glåpord efter oss, berättar Rosa. Jag blev väldigt förvånad när jag såg att min bror Juan var en av dem.

Händelsen ägde rum den 4 april i fjol utanför byns föreningshus. Runt 20 fiskare från grannbyn Mehuin kom till Mississippi för att med stenar och skjutvapen skrämman upp människorna i området.

– Vad gör du här? frågade jag honom. Han tittade på mig och sa ”samma sak som du”. Min bror och jag träffas inte längre på grund av det här. Förut hade vi en fin gemenskap med familj och grannar, alla hjälptes åt och byn var lugn. Nu hälsar folk knappt, vi spottar på varandra, säger Rosa Quesada.

Upprinnelsen till händelsen utanför föreningshuset började långt tidigare, 1995, då Celco beslutade att bygga en fabrik utanför staden Valdivia i södra Chile. Företaget föreslog att avloppet med avfallet från pappersmassaproduktionen skulle gå direkt ut i havet utanför de små fiskebyarna Mehuin och Mississippi.

Förslaget stöddes av regeringen Eduardo Frei men mötte hårt motstånd från befolkningen i fiskebyarna som fruktade att fisket skulle ta skada av avfallet.

Invånarna organiserade sig med hjälp av fackföreningarna i området. Tillsammans gjorde de det omöjligt för Celco att utföra de nödvändiga mätningar som krävdes för att projektet skulle godkännas av Chiles nationella miljökommission, Conama.

– Vi visste att Conama skulle godkänna miljökonsekvensstudien om den genomfördes. Det är inte ofta som de inte gör det. Man kan ifrågasätta miljökonsekvensstudierna i sig, eftersom de är beställningsjobb från företagen som till varje pris vill få sina förslag godkända, säger Claudia Inglés, invånare i Mississippi och medlem i organisationen Havets försvarskommitté, den grupp som än i dag motsätter sig Celcos planer på att dumpa avfallet i havet.

Varje dag vaktades utloppet till havet av befolkningen i Mississippi och Mehuin. Om representanter från företaget försökte ta sig ut stoppades de antingen med hjälp av uppsatta fiskenet eller genom att fiskarna själva åkte ut i sina båtar och störde Celcos arbete.

Celco tvingades byta strategi och tog fram en ny idé. Företaget skulle i stället dumpa restprodukterna i floden Cruces som flyter genom den närliggande staden Valdivia. Miljökonsekvensstudien utfördes och Conama godkände den strax därpå. Celco fick tillstånd att påbörja produktionen i fabriken som togs i bruk i februari 2004. Men bara fyra månader senare visade det sig att befolkningen i Mississippi och Mehuin hade haft belägg för sin oro. I Valdivia syntes tydliga tecken på att något inte stod rätt till:

– Jag blev medveten om problemet först när svanarna började falla ner från himlen. De föll ner döda av förgiftning. Då började jag göra undersökningar i floden och såg väldigt många svanar som låg döda flytandes på vattenytan, säger veterinären Daniel Boroschek Krauskopf som har en klinik i centrala Valdivia.

En forskargrupp, ledd av vattenekologen Eduardo Jaramillo på Universidad Austral de Chile, undersökte fallet och kom till slutsatsen att Celcos avfall ”haft en betydande inverkan på de förändringar som skett i våtlandet i Río Cruces”. Enligt rapporten har restprodukterna från massafabriken lett till att svanarnas främsta föda, en algväxt, nästan försvunnit i området. Algen tog också upp stora mängder tungmetaller på grund av en kedjereaktion som orsakats av utsläppen.

Jag blev medveten om problemet först när svanarna började falla ner från himlen.

– **TUNGMETALLERNA** förgiftade svanarna och för mig råder det ingen tvekan om att Celco bär ansvaret. Det finns vetenskapliga bevis och det skedde ju direkt efter att fabriken påbörjat sin produktion, säger forskaren Eduardo Jaramillo.

Företaget har än i dag inte tagit på sig ansvaret för miljökatastrofen i Río Cruces.

Celco bötfälldes av den regionala miljönämnden för att bland annat att ha dumpat ämnen som inte hade presenterats i miljökonsekvensstudien. Sammanlagt dömdes företaget

FAKTA

På majoriteten av världens pappersbruk används inte längre rent klor för att bleka massan, däremot ofta klordioxiner som sedan återfinns i avfallet. I Sverige har flera pappersbruk eliminerat alla former av klor. På Celcos fabriker i Chile används klordioxiner som bildar giftiga och svårnedbrytbara klorföreningar. Tungmetaller och svavel är exempel på andra föroreningar som pappersmassaindustrin generellt släpper ut.

Källor: Sveriges Lantbruksuniversitet, Celco, Svenska Naturskyddsföreningen

Med jämna mellanrum bryts lugnet i fiskebyn då delar av befolkningen våldsamt attackeras av motståndare.

för oegentligheter på nio punkter. Pappersmassaproducenten tvingades därför förbättra reningsprocessen och att före april 2009 ta fram en ny plan för hur avfallet skulle behandlas och avledas. Efter ett temporärt stopp satte produktionen i gång igen, men nu riktades återigen Celcos blickar mot de små fiskebyarna Mississippi och Mehuin. Idén om att dumpa avfallet i havet blev återigen aktuell.

Den här gången skulle företaget få hjälp av den chilenska staten för att utföra mätningarna. Ett större fartyg från marinen, utrustat med vattenkanoner, skulle garantera Celco fri lejd i området. Men inte ens marinen kunde stoppa det organiserade motståndet, fiskarna lyckades med hjälp av sina småbåtar omöjliggöra slutförandet av miljökonsekvensstudien ännu en gång. Celco, som nu pressades av miljökommissionens ultimatum, insåg att en annan taktik var nödvändig för att få igenom sina planer.

I viken, 300 meter från Rosa Quesadas hus, ligger fiskebåtarna och guppar. Klockan är strax efter fem på eftermiddagen när fiskarna Gonzalo Vega och Cristian Burgos ska göra loss för att åka ut och arbeta.

– Den här är nödvändig numera, säger Gonzalo Vega och visar en lång påk. Vi vet inte om vi blir attackerade när vi ute och fiskar.

Båtarnas puttrande, som i andra sammanhang skulle ha skapat ett harmoniskt lugn, spär på spänningen som byborna tvingats leva med den senaste tiden.

FÖR ATT FÅ till stånd mätningarna valde Celco att erbjuda pengar till de människor som stöder företagets arbete. I oktober 2007 slöts det första avtalet mellan Celco och en av Mehuins fackföreningar:

– Vi fick tre miljoner *pesos* (motsvarande 38 000 kr) per person när vi ingick avtalet. Därefter får vi en och en halv miljon pesos för varje delstudie som de genomför, förklarar Cristian Muñoz, en av de fiskare som skrivit på.

En komplett miljökonsekvensstudie måste innefatta tre delstudier under olika årstider. Tack vare överenskommelsen har Celco nu slutfört mätningarna.

– De flesta här i Mehuin har gjort upp med Celco. Det är bara ett fåtal människor som

– Generellt sett är mapucher lata, säger Janet Aguero som kritiserar ursprungsfolkets kamp mot skogsbolaget.

fortfarande är emot företagets planer, säger Cristian Muñoz.

Medlemmarna i Havets försvarskommitté, den grupp som fortfarande gör motstånd, består till största delen av mapucher, Chiles största ursprungsfolk. Mapucherna delar själva in sig i olika identiteter beroende på var de bor. I Mississippi och Mehuin är de *lafkenche*, havets folk.

– Hur ska vi kunna ta oss rätten att sälja havet? frågar sig Claudia Inglés från Havets försvarskommitté. Utan havet kommer vi inte överleva, varken kulturellt eller ekonomiskt.

DEN BLÅ SKOLBYGGNADEN i Mississippi har vid flera tillfällen varit bostad åt en polispatrull. Enligt polisen har patrullen stationerats där "för att garantera lugnet i Mississippi". Bakom skolan bor Janet Aguero, som tillhör den majoritet som valt att ingå avtal med Celco.

– Jag tror inte att Celco kommer att bygga avfallssystemet om det verkligen skulle vara farligt för miljön. Pengarna som vi har fått garanterar ju bara att de ska få göra miljökonsekvensstudien.

Även Janet Aguero säger att hon känner sig hotad och klagar över mapuchefolkets "privilegier".

– Först och främst så tycker ju mapucherna om att skapa oreda. De får allting gratis av staten och man kan knappt åtala dem. Generellt sett är mapucher lata och det var de som började konflikten.

FÖRTAL, ORO OCH VÅLD präglar nu livet i Mississippi och Mehuin. Alla har något att säga om den senaste tidens oroligheter, varje hem bär på en oro.

– På andra sidan slog de mig och kastade sand i mina ögon. De kastade sten på min man och hotade honom till livet. Sedan säger de att allt är vårt fel, säger Carmen Fuentes, mapuche och medlem i Havets försvarskommitté.

Våldet nådde sin kulmen då föreningshuset och medlemmar av Havets försvarskommitté attackerades med stenar. Båda sidorna skyller på varandra, men oavsett vem som satte i gång bråket vid det tillfället råder det ingen tvekan om att Celcos avtal har spelat en avgörande roll för fiendskapen mellan människorna.

I avtalet står att läsa om fiskarnas ansvar att "samarbeta och utföra de nödvändiga åtgärder" som gör det möjligt för Celco att genomföra sitt arbete i regionen. Avtalet uppmanar självfallet inte till våld, men är utformat så att ju närmare Celco kommer ett färdigt avfallssystem desto mer pengar finns att tjäna. Om restprodukterna börjar dumpas i havet har människorna som skrivit avtal med Celco även rätt till två chilenska minimilöner per månad under tio år. Totalt betalar företaget motsvarande en halv miljon kronor per person.

Celco vill inte ställa upp på en intervju angående Mehuin eftersom ärendet fortfarande behandlas av Conama. I ett informellt telefon-

samtal bekräftar företaget att de har slutfört studierna och att de är nöjda med att taktiken har lyckats eftersom motståndet mot avfallet i havet har minskat.

NYA BILAR och reoverade hus är en vanlig syn i Mehuin i dag. Den materiella levnadsstandarden har förbättrats för de människor som tagit emot pengar från företaget. Men den kanske är temporär. Miljökatastrofen i Río Cruces är för många ett bevis på att studierna inte är tillförlitliga.

– Vem vill komma hit om de vet att havet är förorenat? Vem kommer vilja köpa fisken? Jag tänker ju på våra barn också. Jag förstår inte

Samarbetar med Stora Enso

Celulosa Arauco y Construcción förkortas oftast Celco och är en del av företaget Arauco, Chiles största och ett av Latinamerikas största skogs- och pappersmassaföretag. Arauco har under flera år haft en konfliktfylld relation till Chiles ursprungsfolk eftersom företagets plantager ockuperar stora markytor som mapuchefolket gör anspråk på. Majoriteten av Araucos aktier ägs av industrikonglomeratet Copec som även har intressen i olje- och fiskeindustrin.

Copec ägs och styrs av en av Latinamerikas rikaste och mest inflytelserika familjer, chilenska Angelini.

Arauco har nyligen börjat samarbeta med svensk-finska pappersmassablaget Stora Enso. De båda företagen ska tillsammans köpa 130 000 hektar mark i Uruguay och blir därmed de största privata godsägarna i landet. Bolagen planerar att bygga en massafabrik i Uruguay inom en snar framtid.

Celcos pappersmassafabrik orsakade omfattande miljökador under slutet av 1990-talet. Majoriteten av pappersmassan går på export till Europa och Nordamerika.

de som har skrivit på för Celco, säger 63-åriga Carmen Fuentes.

I ett av regeringens officiella nyhetsbrev, Boletín minera, avslöjas att Celco redan har sökt tillstånd om att få köpa underjordisk mark i ett område som leder till kusten. Tillståndet söktes långt innan den obligatoriska miljökonsekvensstudien var klar och många ser det som ett tecken på att Celco är säkra på att Conama kommer att ge grönt ljus för projektet.

Rosa Quesadas familj har splittrats. Hennes bror Juan Quesada gjorde nyligen ett uttalande i radion och enligt Rosa Quesada ska han ha pratat om "det våldsamma mapuchefolket" som "bara orsakar problem i området":

– Förut brukade vi arbeta tillsammans och vi besökte ofta varandras hem, säger Rosas make Eladio Quilapan som är mapuche.

Rosa Quesadas familj tillhör inte ursprungsfolket, men har aldrig haft något emot att Rosa gifte sig med en mapuche. Inte förrän nu.

– En gång, när min bror var med om en olycka i södra Chile kom alla syskonen dit för att stödja honom. Hela familjen.

Hon börjar sakta gråta och fortsätter med tyst röst.

– Nu ringer de inte till mig längre. Jag hoppas att det här ska sluta. Min familj är helt splittrad, jag vet inte om de kallar mig syster längre. ■